

Branko Vreš, Darinka Gilčvert Berdnik in Andrej Seliškar, 2014: Rastlinstvo življenjskih okolij v Sloveniji z navodili za pripravo herbarija. Pipinova knjiga, Podsmreka, 492 strani

V letošnjem poletju smo se slovenski botaniki razveselili nove knjige o rastlinah, ki so jo napisali trije člani našega društva: Branko Vreš, Darinka Gilčvert Berdnik in Andrej Seliškar. Avtorja sta poklicna botanika, avtorica pa je profesorica biologije (z diplomom iz botanike) s širokim strokovnim znanjem, ki poučuje biologijo in sorodne predmete na osnovni in srednji šoli. Priročnik je strokovno pregledal dr. Igor Dakskobler, uredila ga je Tamara Mušinović Zadravec. Izšel je v nakladi 1000 izvodov.

Darinka Gilčvert Berdnik že dolgo vrsto let aktivno povezuje ljubezen do botanike in poučevanje. Ne le pri svojem vsakdanjem delu z učenci, pač pa tudi pri prizadevanjih za dodatna strokovna izobraževanja kolegov - učiteljev. Temelj dobrega poučevanja je kakovostno strokovno znanje učitelja. Če gre za poučevanje biologije in naravoslovja, je povsem jasno, da se narave samo iz knjig ne da spoznati: učitelje je treba peljati v naravo, kjer naj spoznavajo rastline pod vodstvom izkušenih terenskih biologov. Tako je razmišljala soavtorica pričujoče knjige in rezultat njenih prizadevanj je bila serija izobraževanj za učitelje biologije z naslovom *Botanika pri biologiji in naravoslovju*. Na teh seminarjih, ki so potekali v Slovenskih Konjicah pod okriljem Zavoda republike Slovenije za šolstvo, so učitelji spoznavali rastline na njihovih rastiščih pod strokovnim botaničnim vodstvom dr. Braneta Vreša in mag. Andreja Seliškarka. Ob tem so nastajala tudi gradiva, ki so učiteljem v pomoč, ko prenašajo pridobljeno praktično znanje v učilnico. Med odzivi ob koncu seminarjev so udeleženci izrazili željo, da bi bilo gradivo zbrano v celoto in kot priročnik dostopno širšemu krogu ljudi, ki jih ta tematika zanima: učiteljem, učencem in vsem, ki imajo radi naravo. Tako je nastala pričujoča knjiga.

Večji del priročnika je namenjen predstavitvi rastlinskih vrst v posameznih življenjskih okoljih. V sedmih sklopih (*Gozdovi*, *Grmišča*, *Travišča*, *Visokogorje*, *Mokrišča*, *Obdelovalne površine* ter *Urbane in industrijske površine*) je obravnavanih več kot šeststo rastlinskih taksonov. Znotraj večjih sklopov so okolja nadalje razdelana: tako so na primer v sklopu mokrišč v podpoglavjih obdelane celinske vode, močvirja, barja ter slanišča in morja. V uvodnem delu vsakega od sklopov oziroma podpoglavij so na kratko opisane značilnosti rastišč, ta pa so predstavljena tudi s fotografijami. Razvrstitev rastlin po življenjskih okoljih je pisana na kožo učiteljem, ki vodijo učence na naravoslovne dneve v gozd, na travnik, k mlaki, ob reko ..., saj so v učnem načrtu za naravoslovje in biologijo v osnovni šoli predpisani številni učni cilji, ki se nanašajo na spoznavanje ekosistemov in vrstne pestrosti.

Vsaka rastlina je predstavljena s kratkim opisom in barvno ilustracijo. V opisih vrst so najpomembnejši razlikovalni znaki med podobnimi vrstami poudarjeni s krepko pisavo. Pri vrstah, ki so zavarovane ali navedene v Rdečem seznamu, je njihov varstveni status označen v obarvanem pasu pod opisom. Označeni so tudi invazivni neofiti in strupene vrste.

Ilustracije so povzete iz različnih virov, večinoma gre za več kot stoletje stare slike (risbe) iz različnih evropskih florističnih del. Le nekaj deset ilustracij je na novo pripravila Ksenija

Konvalinka, ki je priložnica tudi oblikovala in obdelala slikovno gradivo. Raznorodnost slikovnega gradiva je nekoliko moteča: nekatere ilustracije so natančne, botanično korektne in rastline na njih so dobro prepoznavne, na drugih pa vrste niso prepoznavne ali so prikazane pomanjkljivo (npr. samo vrhni del socvetja pri kalini, dlakavem trebelju) ali neproporcionalno. Težava z določljivostjo rastlin po ilustracijah je še posebej izrazita pri ostričevkah (šaši) in travah (na primer dvorezne latovke po risbi ne moremo ločiti od enoletne, zelo podobna pa jima je tudi mala kosmatka), pa tudi pri nekaterih drugih drobnocvetnih rastlinah (na primer navadna vodna lečica, dlakavi kilavec, pegasti mleček). Podrobnosti na risbah, ki naj bi olajšale prepoznavanje vrste, so ponekod tako zelo pomanjšane, da si z njimi ne moremo pomagati (na primer pri poznocvetnem šašu, razrasli krišini, dlakavi mahovnici, triprstem kamnokreču, lasastem dimku), pa tudi če bi bile večje, številne k boljšemu določanju ne bi pripomogle (prerezi plodnic, pelodna zrna, leptosporangij ...). Ponekod je zelo težko razbrati, za kateri del rastline gre. Nekaj ilustracij oz. fotografij je žal tudi zavajajočih: npr. črni gaber na str. 34 je predstavljen s sliko dveh vrst - kraškega gabra in črnega gabra, na sliki srhkodlakave zlatice se ključnega znaka (zavihani čašni listi) ne vidi, na fotografiji na str. 220 zgoraj, ki naj bi prikazovala rastišče močevne molove rože in Michelijeve ostrice, se omenjenih vrst ne vidi, pač pa vidimo vodno blatnico. Prepričana sem, da bi bilo bolje, če bi se avtorji odločili rastline predstaviti s fotografijami in ne z ilustracijami. V vsakem primeru pa je zbiranje tako obsežnega gradiva izredno veliko, težavno in tudi cenovno zahtevno delo.

Zadnja četrtina priložnice obsega teme *Preučevanje flore, vegetacije in habitatnih tipov, Herbarij, Endemiti v Sloveniji, Tujerodne rastlinske vrste in Naravovarstvo*. Poglavje o preučevanju flore in vegetacije je napisano zelo strokovno in očitno namenjeno zahtevnejšim bralcem: študentom biologije, gozdarstva, agronomije, naravovarstva in sorodnih študijev. Nudi vpogled v potek znanstvenega dela na izbranih področjih botanične sistematike (taksonomije, nomenklature), horologije, biogeografije in fitocenologije. Z mislijo na učitelje so nekatere razlage opremljene z napotki, kako te teme vključiti v šolsko delo. Učiteljem bodo prišli prav pri vodenju učencev pri raziskovalnih nalogah, načrtovanju dela botaničnih krožkov, pri izbirnih predmetih, delu z nadarjenimi učenci in podobno. Avtorji navajajo tudi pregled obstoječih spletnih strani, s katerimi si lahko pomagamo pri iskanju rastlinskih imen in sinonimov, podatkov o razširjenosti vrst, strani, kjer so javno dostopni t.i. virtualni herbariji, veliko pa je tudi napisanega o sodobnih bioloških podatkovnih bazah, s poudarkom na slovenskih zbirkah. Zelo podrobno in natančno so razložene metode kartiranja flore in načini prikazov razširjenosti vrst. V šolah bi tema utegnila priti prav pri medpredmetnih povezavah z geografijo.

Zahtevnejšim učencem in dijakom, ki jih zanimajo rastline, učiteljem, ljubiteljem narave, pa tudi študentom nižjih letnikov naravoslovnih študijev, so avtorji pripravili uporabna in sodobna kratka navodila, kako se lotiti določanja neznanne rastline. Navajajo tako domačo kot tujo botanično literaturo, starejša in novejša floristična dela ter primerne slikovne podatkovne zbirke, ki so dostopne na spletu. Širšem krogu bralcev bodo koristna tudi priložena navodila za izdelavo herbarija, ki so še posebej dragocena zato, ker so avtorji črpali iz lastnih dolgoletnih praktičnih izkušenj pri delu z rastlinami. Avtorji so namenili nekaj strani tudi bolj splošnim herbarijskim temam: pomenu in namenu herbarijskih zbirk ter slovenskim herbarijskim zbirkam. Ljubiteljski fotografi bodo v poglavju o fotografiranju rastlin našli koristne nasvete glede botanične fotografije in se seznanili s posebnostmi predstavljanja rastlin s pomočjo fotografij.

Zadnja poglavja so posvečena nekaterim posebnim botaničnim temam (endemiti, tujerodne vrste, naravovarstvo) in so predvsem namenjena učiteljem, ki te vsebine v skladu z učnim načrtom vključujejo v delo z učenci. Na koncu so avtorji dodali enostranski slovarček tridesetih pojmov, ki pa so izbrani po nejasnem ključu. Nekateri niso ustrezno razloženi oz. so razlage celo napačne (npr. za birni koščičasti plod je zapisano, da naj bi se razvil iz omesenelega cvetišča, orešek naj bi nastal le iz nadržale plodnice in bil podoben orehu). Precej bolj uporabne so sheme, ki jih najdemo na zadnjih straneh knjige. Strnjeno in jasno prikazujejo osnovno zgradbo rastlin in nekatere pogosto uporabljane pojme iz morfologije rastlin (oblike listnih ploskev, oblike cvetov in socvetij, vrste socvetij, tipi dlakavosti).

Kljub omenjenim pomanjkljivostim pri slikovnem gradivu in dejstvu, da so nekateri deli napisani zelo strokovno in prezahtevno za večino bralcev, sem prepričana, da bodo rastlinoslovni navdušenci knjigo z veseljem prebrali, učitelji pa tudi s pridom uporabljali pri svojem delu z učenci. Avtorji na številnih mestih usmerjajo bralca v dodatne vire informacij na spletu ali v knjigah, odpirajo zgodbe, ki doslej - razen v ožjih botaničnih krogih - še niso bile povedane, zajemajo iz slovenske botanične zgodovine, radovednejšim bralcem pa ponujajo vpogled v znanstveno delo in jih obenem vabijo k sodelovanju pri kartiranju, opazovanju in raziskovanju rastlin. S svojim obsežnim delom, tako s priložnikom kot z izpeljanimi seminarji za učitelje, avtorji pomembno prispevajo k popularizaciji botanike in vračanju terenske botanike v osnovne in srednje šole.

TINKA BAČIČ

Vabljeni na botanično učno pot v Kal-Koritnici!

Konec septembra 2014 sem z velikim veseljem sprejela vabilo na otvoritev botanične učne poti, na katero me je povabila bivša študentka Nataša Voljčank, ki je pod mentorstvom dr. Sama Krefta s Fakultete za farmacijo in mojim somentorstvom diplomirala s temo *Elaborat izdelave učne poti o zdravilnih in strupenih rastlinah v okolici Bovca*. Redko se namreč zgodi, da katera od idej, ki jih razvijejo študenti v okviru diplomskih nalog, zaživi in postane del turistične ponudbe. Učno pot z naslovom *Po moč rož* so postavili v okviru projekta *Pravljica v Bovcu*, ki ga je vodila Metka Belingar.

V okviru istega projekta so poleg učne poti predstavili še tri geološke točke, za katere je gradiva pripravil dr. Jurij Kunaver, ki je geografske in geološke zanimivosti bovškega območja podrobno predstavil tudi udeležencem otvoritve.

Bovška panorama se nahaja na robu bovškega letališča in ponuja veličasten razgled na Bovško kotlino in okoliške gore. Predstavi nam zgodbo o nastanku Bovške kotline in opiše njene geološke značilnosti.

Slap Virje in izvir Glijuna pri vasi Plužna sta dve zanimivi mesti, kjer na dan pritečejo vode izpod Kaninskih podov. Izvir Glijuna obdajajo z mahom porasle skale, okolica slapa Virje pa je čudovit kraj, kamor se lahko zatečemo pred poletno vročino, vredno pa ga je obiskati tudi v drugih letnih časih, še posebej po deževju, ko je slap mogočnejši.